

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Факультет іноземних мов
Факультет іноземної філології
Історичний факультет

ПИТАННЯ СХОДОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

*Тези доповідей
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
28 березня 2019 р.*

Харків – 2019

Розвивалася «поштова система», створювалася мережа якісних доріг. Одна з найвідоміших, дорога з Сард до Суз, мала у довжину 13500 стадій, що дорівнює приблизно 2 тис. км [2, с. 253]. Це зумовлювало відносно швидку взаємодію столиці з віддаленими провінціями.

Дарій I заклав нову, міцну і централізовану систему управління державою. Розділення цивільних і військових функцій сатрапів та призначення на цю посаду персів дозволяло зменшити ризик антидержавних повстань у регіонах імперії. Чітко регламентований щорічний податок, який враховував фінансові можливості тієї чи іншої провінції, дозволяв зміцнити фінансову потужність Персії. У той же час царські канцелярії функціонували у кожній з провінцій та з'єднувалися зі столицею мережею нових доріг, що дозволяло швидко доставляти укази та обмінюватися повідомленнями, а також оперативно перекидати регулярні війська на випадок повстань.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Дандамаев М. А., Луконин В. Г. Культура и экономика Древнего Ирана. – М.: Наука, 1980. – 415 с.
2. Геродот. История / пер. с древнегреч. Г. А. Стратановского. – Л.: Наука, 1972. – 599 с.
3. Кухарчик Ю. С. Административное устройство державы Ахеменидов. URL: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/91496> (дата обращения: 27.02.2019).
4. Briant P. Histoire de l'empire perse de Cyrus à Alexandre. – Vol. 1. – P.: Fayard, 1996. 585 p.
5. Ксенофонт. Домострой / пер. с древнегреч. С. И. Соболевского. URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1348108000#4> (дата обращения: 27.02.2019).

КРАЇНИ МАГРИБУ У VIII – НА ПОЧАТКУ XIII СТ.

Цибульник Вікторія Вікторівна, студентка 2 курсу

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: к.і.н., доц. Беззубенко А.В.

Землі, розташовані у Північній Африці на захід від Аравійського півострова і Єгипту, середньовічними арабськими географами та істориками називалися Магрибом (араб. «захід»). У VII – VIII ст. території сучасних Алжиру, Тунісу, Марокко і Лівії були включені до складу централізованої арабо-мусульманської держави. З часів арабського завоювання (647 – 703 рр.) країни Магрибу та держави Близького і Середнього Сходу поступово ставали частиною єдиного історико-культурного та релігійного простору.

Північна Африка була вкрай неоднорідна у мовному, етнічному та релігійному відношенні. Тут проживали руми (латинізовані групи),

афарика (автохтонне населення Іфрікії (Туніс) та приморських міст), євреї, представники різноманітних берберських народностей, харатіни – нащадки чорношкірого населення стародавньої Сахари. Араби і арабізовані прибульці становили лише малу частину населення (7-8 %) [4, с. 257]. Тільки до середини XI ст. кількість мусульман Північної Африки сягнула 80 % [4, с. 257].

Так як культура цього регіону з давніх пір була пов'язана зі Сходом, особливо із Сирією, процес арабізації, що розпочався з середини VIII ст., виглядав тут, як процес залучення до культури більш високої цивілізації. Відтак, арабську мову вивчали насамперед міщани та представники вищих верств населення. Грецька і латинська мови поступово згасали, а місцеві наріччя були витіснені на периферію регіону. Раніше всього арабізація охопила Іфрікію і приморські райони середнього Магрибу. Потім – Марокко, Забе, Кастилію, гірські райони та інші місцевості.

Для Північної Африки епохи Халіфату характерний релігійний плюралізм, різноманіття релігійних шкіл та напрямів. Ісламізація Магрибу, на відміну від арабізації, зачіпала насамперед знедолені верстви населення. Так, в Іфрікії більшість мусульман становили суніти, які прийняли малікітську релігійно-правову школу (мазхаб). В Марокко і Середньому Магрибі великим впливом користувалися хариджизм, зейдизм, ісмаїлізм, які ставали основою масових народних рухів VIII – X ст. Меншим впливом користувалися ханіфіти, мутазиліти, захиріти.

У IX – X ст. Магриб процвітає як частина дар аль-іслам (земля ісламу). Масштабне іригаційне будівництво забезпечувало високий рівень розвитку сільського господарства. Міста були центрами соціально-політичного і релігійного життя. Вони спеціалізувалися на виготовленні різноманітних тканин, виробів зі скла, шкіри, дерева, різноманітних металів. Історики говорять про високу грамотність міського населення, загальний інтерес до музики, поезії, красномовства.

Тим часом державно-політична структура Північної Африки і країн Магрибу, зокрема, залишалася нерозвиненою. Переважали своєрідні міста-держави, що мали данницькі відносини з оточуючими їх племенами.

Перші ознаки розпаду Халіфату проявились наприкінці VIII ст., а у X – XI ст. його політична карта стала швидко змінюватися. Наприкінці VIII ст. з-під влади Аббасидів вийшли провінції Магрибу, де розрізнені берберські племена перебували на початковому етапі ісламізації. У Магрибі майже повсюдно іслам поширювався у формі хариджизму, тому тут знаходили притулок Аліди, які змушені були тікати з центральних областей Халіфату. Засновниками першої алідської династії в Марокко були Ідрисиди (789 – 974 рр.). На заході Алжиру у другій половині VIII ст. утворився хариджитський емірат Рустамідів (777 – 909 рр.) [3, с. 274].

В Іфрікії утворився місцевий емірат – держава Аглабідів (800 – 909 рр.), що залишалась васалом Халіфату. Аглабідські еміри побудували

великий флот, який спільно з Аббасидами здійснював піратські напади на середземноморські міста Італії, Сардинію, Сицилію та Корсику. У 846 р. аглабідські пірати розорили Рим. За роки правління еміра Абу-л-Гараніка Мухаммада II (863 – 875 pp.) Аглабіди завоювали о. Мальта, за правління Ібрахіма II (875 – 902 pp.) – Сицилію, де в подальшому утвердиться мусульманська династія Калбідів (948 – 1062 pp.) [3, с. 274].

На початку X ст. в Іфрікії утвердилася шийтська ісмаїлітська династія Фатімідів (909 – 1171 pp.). Представники даної династії створили достатньо сильну і впливову державу в Магрибі. Першим правителем халіфату Фатімідів вважається Убайдаллах ал-Махді (909 – 934 pp.). Перше століття існування даної держави відмічається релігійною толерантністю правителів. У країні мирно співіснували суніти, іудеї, християни, шийти-імамати, що сприяло успішному правлінню династії. Халіфи династії Фатімідів зосередили у своїх руках державну владу, релігійний авторитет, керівництво армією. Помітну роль у житті країни відігравали військові. Армія складалася із гвардії халіфа і чисельних загонів бедуїнських племен. У XI ст. Фатімідам вдалося встановити свою політичну гегемонію на Близькому Сході, включаючи Сирію, Палестину, Хіджаз та Ємен. Ситуація різко змінилася, коли халіфом став аль-Хакім (996 – 1021 pp.). Його правління характеризується насадженням ісмаїлітської доктрини. Ісмаїліти поставили під свій контроль селянські общини, вводили монополії на різноманітні галузі ремісничого і сільськогосподарського виробництва. У середині XII ст. Фатіміди разом із Зангідами, які правили Алеппо і Дамаском, воювали проти хрестоносців, але в 1153 р. змушені були віддати їм Аскалон. У подальшому через внутрішні негаразди династія ослабла. Цим скористався Салах ад-дін. У 1171 р. він захопив владу і знищив сліди панування Фатімідів в Єгипті. Єгипет, і особливо Каїр, переживали при Фатімідах епоху економічного і культурного розквіту, про що свідчать твори мистецтва того періоду.

В XI ст. у західні райони Магрибу вторглися берберські кочівники Альморавіди. Їхнє правління призвело до так званої бедуїнізації, дезурбанізації і депопуляції Північної Африки, занепаду її землеробської та міської культури. За підрахунками спеціалістів, під час альморавідського нашестя загинуло бл. 1 млн. осіб [4, с. 260]. Зникли сотні міст і тисячі сіл. Альморавіди жорстоко переслідували інакомислення.

У XII ст. наступила епоха військово-теократичної держави Альмохадів (1121 – 1269 pp.), засновником якої став Ібн Тумарт (1081 – 1130 pp.). Альмохади створили в Магрибі могутню мусульманську імперію. У їхніх володіннях панували сувора дисципліна, одна віра, один закон. Початком кінця держави Альмохадів став розгром мусульманських військ у битві при Лас Навас де Толосе в 1212 р., доповнений інтригами і міжусобицями, що сприяли розкладанню державного механізму.

У XIII ст. на уламках держави Альмохадів виникли держави Хафсидів – у Тунісі, Зайянідів – у Західному Алжирі та Маринідів – у Марокко.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Апродов В.А. Тысячелетие Восточного Магриба. – М.: Наука, 1976. – 152 с.
2. Васильев Л.С. История Востока: В 2 т. – М.: Высшая школа, 1998. – Т. 1. – 495 с.
3. Всемирная история: В 6 т. / Гл. ред. А.О. Чубарьян; Ин-т всеобщ. Истории РАН. – М.: Наука, 2012. – Т.2: Средневековые цивилизации Запада и Востока. – 894 с.
4. Дьячков С.В. История средневекового Востока. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2013. – 420 с.
5. Фильштинский И.М. История арабов и Халифата (750–1517 гг.). – М.: Издательский дом Муравей-Гайд, 1999. – 384 с.